

М., 2006. – Т.IV. – 704 с. 20. Наказ Головної команди військ УНР про ощадливе використання набоїв // Петлюра Симон. Статті. Листи. Документи. – К.: ПП Сергійчук М., 2006. – Т.IV. – 704 с. 21. Петлюра С. Статті, листи, документи. Упор. В. Сергійчук. – К., 1999, с. 43. 22. Петлюра С. Табор. (Чергові проблеми військового будівництва в українській військовій літературі) // Петлюра С. Статті. – К., 1993. 295 с. 22. Петрів В. Військово-історичні праці. Спомини. – К., 2002. – 640 с. 23. Сальський В. Витримаємо. (Промова на урочистій академії з приводу 10 річниці проголошення УНР // Табор. Воєнно-науковий журнал 1928. – Ч.6 – С.2–6. 24. Сальський В. Головні підстави творення Армії УНР в минулому і майбутньому // Табор. Воєнно-науковий журнал 1927. – Ч.4 – С.3–8. 25. Сергійчук В. Національний міф про Петлюру в світлі нових документів // У 70-річчя Паризької трагедії 1926–1996, с. 41–48. 26. Сігарів В. Значіння мушкетного вогню та вміння влучно стріляти // Табор. Воєнно-науковий журнал 1923. – Ч.1 – С.33–45. 27. Статут польової служби. Затверджено Головним Отаманом С.Петлюрою 29 червня 1920 р. – Вінниця, 1920. – 232 с. 28. Удовиченко О. Україна у війні за державність: історія, організація і бойові дії 1917–1921. – К., 1995. – 206 с. 29. Шандрюк П. Думки про еволюцію тактики // Табор. Воєнно-науковий журнал 1924. – Ч.2 – С.90–95. 30. Шандрюк П. Українська армія в боротьбі з Московщиною (18 жовтня – 21 листопада 1920) // За Державність. – Каліш, 1934 – 36. – С.201–236. 31. Шанковський Л. Українська армія в боротьбі за державність. – Мюнхен, 1958. – 319 с. 32. Шатайло О. Генерал Ю. Гютюнник. – Львів, 2000. – 138 с. 33. Шляхтиченко М. До історії Директорії УНР // Український історик. – Нью-Йорк – Мюнхен. – 1965. – Ч 1–2. – 56–61. – С.52–59. 34. Якимович Б. Збройні сили України: нарис історії. – Львів, 1996. – 360 с.

УДК 94(438) “1924 – 1939”

Л.В. Юрчук

Рівненський інститут слов'янознавства
Київського славистичного університету

КОРПУС ОХОРОНИ ПРИКОРДОННЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ (1924–1929 рр.)

© Юрчук Л.В., 2014

Автор статті, використовуючи архівні джерела, наукові праці польських істориків, мемуари, польську пресу, з'ясовує форми організації Корпусу охорони прикордоння (КОП) у Волинському воєводстві в 1924–1929 рр. Дослідник аналізує роль КОП у військовій доктрині Польщі та соціально-політичному житті краю.

Ключові слова: архівні джерела, польські історики, мемуари, преса, Волинське воєводство.

In this article the author investigates the ways of the cooperation of the frontier defense Corps with the organs of governmental administration in the strengthening of Polish state system in Volhynia in 1924-1939 as well as the methods of their realization.

Also the author analyzes the influence of the cultural and educational activity of the Corps as well as its economic activity on the lives of the population in the frontier areas.

Key words: the archived sources, Polish historians, memoirs, press, Volyn province.

Актуальність статті полягає у необхідності створення цілісного дослідження питання, чому військова доктрина Польщі приділяла особливу увагу зміцненню кордонів у Волинському воєводстві і наскільки це стало ефективним засобом колонізації краю.

Мета: розкрити специфічні напрями структурної розбудови Волинської бригади КОП та їх значення у концепції державного розвитку.

Постановка проблеми зумовлена відсутністю подібних досліджень в українській історіографії, а також вивченням військових аспектів зміцнення польської державності на Волині у період Другої Речі Посполитої.

На початку 20-х років минулого століття становище у новоствореному Волинському воєводстві Другої Речі Посполитої було тривожним. Загострення суспільно-політичної ситуації у східних воєводствах та неспроможність прикордонних рот державної поліції встановити порядок на польсько-радянському кордоні змусило уряд Польщі утворити спеціальну військову формуцію.

12 вересня 1924 р. Міністерство військових справ Другої Речі Посполитої видало наказ про створення Корпусу охорони прикордоння [1, s.15]. Його підпорядкування Міністерствам військових та внутрішніх справ визначало специфіку служби. Першочерговими завданнями новоствореної формуції були: зупинення нелегальних порушень кордону, боротьба з контрабандою, охорона державних знаків, співпраця з військовими силами і місцевою адміністрацією у сфері забезпечення обороноздатності Польщі, зміцнення польського елемента у східних воєводствах.

Наказ від 17 вересня 1924 р. передбачав формування командування КОП та трьох бригад: Віленської, Новогрудської та Волинської. Перша (Волинська) бригада КОП комплектувалася у Луцьку з військовослужбовців корпусу округу ІІ Люблін та розпочала службу 1 листопада 1924 р. У склад І бригади входили три батальйони КОП: “Березно-Зурно”, “Гоща”, “Великі Дедеркали” (12 стрілецьких рот, 48 прикордонних постів (стражниць) та три ескадрони кавалерії КОП: “Березно-Зурно”, “Гоща”, “Великі Дедеркали” [2, арк.10]. Командування Першої бригади очолив полковник С. Паврожницький. Її штаб розташувався у Здолбунові [1, s.19]. Особовий склад Першої бригади становив понад дві тисячі сімсот офіцерів та солдатів.

Кожна одиниця КОП, починаючи з лівого флангу розташування, отримала нумерацію. Прикордонні зони, округи рот, округи прикордонних постів позначалися арабськими цифрами, а округи батальйонів – римськими [2, арк.7].

Батальйон піхоти контролював відрізок кордону довжиною близько ста кілометрів. Прикордонні пости (стражниці) розташовувалися на відстані кількох кілометрів один від одного. Вони патрулювали прикордонні смуги. Копівці мали резерви. Резерви рот підтримували службу прикордонних постів у шестикілометровій смузі, а резерви батальйонів – у тридцятикілометровій смузі від кордону [2, арк.10].

Підводячи підсумки першої фази формування КОП, її командувач генерал дивізії Г. Одровонж-Мінкевич в оперативному наказі від 9.01.1925 р. відзначав, що копівці добилися значного впливу на покращення громадського і політичного життя у прикордонній зоні, внаслідок чого припинилися напади великих диверсійних банд [3, s. 48]. У той же час, вказував він, мала кількість застав, недостатнє знання прикордонниками території, їх невміння запобігати порушенням кордону, дозволяє бандам і надалі проникати у Польщу і безкарно повертатися на радянську територію. Командувач зобов’язав прикордонників покращити роботу розвідки. Для виконання поставлених цілей копівці мали тісно співпрацювати з воєводами та старостами повітів [2, арк.10].

Доказом важливості для Польщі врегулювання ситуації у волинському прикордонні став візит 10 січня 1925 р. до Рівного Міністра внутрішніх справ Польщі К. Ратаєвського. Мета його приїзду полягала в інспекції організації прикордонної служби на Корецькому відрізку кордону [4].

Окремим розпорядженням Міністра військових справ генерала дивізії В. Сікорського до 20 січня 1925 р. у складі Першої бригади сформували XI батальйон “Острог” (роти “Кургани”, “Новомалин”, “Сураж”) та XI ескадрон кавалерії “Мізоч” [3, s. 47]. Підраховано, що на кінець січня 1925 р. Перша бригада КОП нараховувала приблизно 3800 військовослужбовців.

Перед державною владою було невідкладне завдання у короткий термін звести на кордоні стражниці, казарми та будинки для командування КОП. Зважаючи на те, що лінія кордону проходила через ліси, болотисту місцевість, долини, села, маєтки, вирішення цієї проблеми вимагало особливих засобів та підходів. Спочатку підрозділи КОП розквартирувалися у місцевого

населення. Шеф штабу КОП полковник Урліх зазначав: “Ми мали на кордоні митні батальйони і їх час закінчився; мали ми поліцію – її час теж закінчився; зараз маємо КОП, але його час не може закінчитися, бо тоді буде кінець усьому” [5, s.12]. Командувач КОП на перше місце ставив питання будівництва приміщень для новоствореної формації. Міністерство внутрішніх справ звернулося до Міністерства публічних робіт, яке на той час проводило широкомасштабну акцію зі зведення будинків для урядовців у східних воєводствах, з пропозицією спорудити будинки для КОП. Вибираючи місця для будівництва, керувалися винятково директивами командування КОП, яке використало стратегічний фактор. Даючи інтерв'ю “Strażi państwowej” у 1935 р., інженер-будівельник Олександр Прухніцький зазначив: “Місцеве населення негативно ставилося до будівельників у польських мундирах. Тому скуповуючи землю, я йшов назустріч селянам і виконував їх вимоги. На торги у нас не було часу, а у місцевому середовищі ми мали створити атмосферу лояльності до Польщі”. Згідно з планом, інженер створив 33 будівельні бази, віддалені від кордону, щоб унеможливити напад диверсійних груп. На початку весни 1925 р., у день, визначений командуванням, підготовчі роботи закінчили і підводи з будинками направили до кордону. Тут відбувся їх монтаж на підмурівки [5, s.15].

Враховуючи необхідність повного і надійного закриття східного кордону, Міністр внутрішніх справ К. Ратаєвський запропонував генералу дивізії В. Сікорському розпочати другу фазу його осадження і завершити її до 1 квітня 1925 р. [3, s.47]. Тому 16 лютого 1925 р. В. Сікорський розпорядився сформувати нові підрозділи КОП. Внаслідок чого були створені IV та V бригади, до яких вживалися неофіційні назви “Подільська” та “Поліська”, а також 9 батальйонів піхоти та 9 ескадронів кавалерії. XX піхотний батальйон “Нові Швічани” (з 85 піхотного полку, що дислокувався у Новій Вілейці), XVIII ескадрон “Друя” (з 21 полку уланів, що дислокувався у Рівному), XIX ескадрон “Олкеніки” (з 23 полку уланів з Вільна) та XX ескадрон “Янулішки” (з 13 полку уланів у Новій Вілейці) тимчасово включили до Першої бригади КОП та перекинули за 500 км на Волинь. Вони утворили резервну лінію захисту кордону Першої бригади.

Перехід резервів на кордон відбувався за шестиденним графіком. XX резервний піхотний батальйон прибув за 560 км, поїздом з Нововілейки у Кременець, а потім маршем подолав 26 км до Вишнівця, де розташувалося командування. Піхотні роти розквартирувалися: 2 – за 50 км у Збаражі, 3 – за км у Катербурзі та 4 – за 28 км у Дворі Залісці. XVIII резервний кавалерійський ескадрон відбув з Рівного і осів за 35 км у Півче під Мізочем. XIX резервний ескадрон подолав поїздом 460 км з Вільна до Рівного і розквартирувався за 50 км у Межирічах під Гощею. XX резервний ескадрон з Нововілейки прибув за 560 км у Кременець, звідки відбув за 50 км у Вишгородок. Резервні підрозділи мали гарантувати безпеку у 30 кілометровій прикордонній зоні [6, арк.2]. У березні 1926 р. їх підпорядковують Шостій бригаді.

Внаслідок проведення другої фази плану прийняття східного кордону, на кінець березня кількість прикордонників Першої бригади КОП становила вже близько 5,5 тисяч осіб. Для порівняння – на цей час вздовж польсько-радянського кордону стояло майже 17,800 тис. патрулів.

Охоронна зона I бригади з півночі на південь Волинського воєводства об'єднувала: відрізок II, який контролював другий батальйон “Березно-Зурно” у складі рот – 22-ї “Леваче”, 23-ї “Усте”, 24-ї “Сторожів”, до них входили прикордонні пости за номерами 85-96 та перший ескадрон “Зурно”. З правого флангу їх сусідами був третій батальйон “Гоща” (відрізок III) з ротами – 25-та “Корець”, 26-та “Сапожин”, 27-ма “Глибочек”, з прикордонними постами за номерами 97-108 та четвертий ескадрон “Невірків”. Південніше (відрізок XI) стояв одинадцятий батальйон “Острог” у складі 28-ї “Кургани”, 29-ї “Новомалин”, 30-ї “Сураж” піхотних рот із постами 109-116 та одинадцятий ескадрон “Мізоч”. Відрізок кордону за номером IX патрулював батальйон “Великі Дедеркали” у складі рот – 31-ї “Великі Дедеркали”, 32-ї “Ланівці”, 33-ї “Білозірка”, що мали пости за номерами 121-132 та II ескадрон “Великі Дедеркали” [6, арк. 2 зв.].

Отже, протягом першої та другої фаз утворення підрозділи Корпусу зайняли визначені райони розташування, налагодили зв'язки з місцевою адміністрацією, провели необхідні оперативні та господарські заходи.

Концепція кардинальної розбудови КОП передбачала формування власної служби розвідки. З цього приводу Міністр внутрішніх справ К. Ратаєвський затвердив відповідний наказ, який почав діяти з лютого 1925 р. [3, s.21]. Згідно з цим наказом при командуванні КОП у Варшаві було створено відділ розвідки з 27 осіб, його очолив капітан Б. Роговський. Новоутворений відділ мав своїх офіцерів у штабах бригад і батальйонах КОП. У їх обов'язки входив контроль за діяльністю прикордонників, а також вивчення структури та особового складу прикордонних військ сусідньої держави вглиб території на 50 км [7, арк. 213–213 а, б].

З початку діяльності розвідка КОП тісно співпрацювала з воєводами, референтом розвідки при штабі КОП, комендантом округу державної поліції воєводства, експозитурами другого відділу Генерального штабу, прокурорами окружних судів і відділами розвідки дивізій.

У грудні 1925 року командувачем Першої бригади Міністерство внутрішніх справ призначило полковника Й. Ольчину-Вільчинського.

Служба у КОП вимагала постійного навчання. Воно здійснювалося згідно з Тимчасовою інструкцією навчання КОП на 1925–1926 роки [3, s. 66]. “КОП є відбірним військом, утвореним у мирний час для охорони східного кордону держави і є першим відділом війська, яке зіткнеться з противником у разі війни”, – писав у документі командувач КОП Г. Мінкевич. Генерал наголошував на необхідності високої бойової готовності його підлеглих. Специфічний характер служби прикордонників зумовлював різні підходи до навчання в окремих відділах формації. Офіцери КОП направлялися на кордон з армії і служили тут 3 – 4 роки. До несення служби на кордоні допускалися рядові піхоти, що пройшли шестимісячний курс підготовки та рядові кавалерії після року служби у військових підрозділах. Строкова служба для рядових тривала 24 місяці. В інструкції наголошувалося, що солдати повинні бути грамотними та сповідувати ідеї польськості.

На початку 1926 р. в уряді Польщі тривала дискусія щодо планів подальшої розбудови КОП. Існувало дві пропозиції. Одну думку відстоював Міністр військових справ В. Сікорський, який пропонував створити 16 нових ескадронів кавалерії та вісім піхотних батальйонів, що мали забезпечити мобільність прикордонників. Іншої думки дотримувалися члени Ради Міністрів. Вони вважали першочерговим завданням обсадити підрозділами КОП польсько-литовсько-латвійський кордон і з цією метою, без додаткових коштів, передислокувати вже існуючі батальйони та ескадрони з польсько-радянського кордону [1, s. 24].

У результаті було прийнято рішення створити VI бригаду КОП на кордоні з Литвою та Латвією, куди відправили з Волині XX батальйон піхоти з Вишнівця, XIX ескадрон з Межиріччя, XX ескадрон з Вишгородка, а також XIX батальйон “Слобідка” [1, s. 25].

Утворенням VI бригади завершився третій етап формування КОП. На Волині залишилося нести службу понад 3700 осіб. Скорочення чисельності прикордонників ослаблювало польсько-радянський відрізок кордону.

Господарські труднощі та зовнішня небезпека з боку сусідніх держав сприяли політичній кризі у Польщі. За короткий термін, з грудня 1925 р. по травень 1926 р., тут змінилося два уряди.

У травні 1926 р. внаслідок державного перевороту до влади прийшли військові на чолі з Ю. Пілсудським. Переворот, легалізований парламентом, пройшов під гаслом оздоровлення політичних, моральних та господарських стосунків у країні і відомий як санація. На передній план була поставлена ідея зміцнення польської державності, підкреслення заслуг пілсудчиків у її відбудові. Створений Генеральний інспекторат Збройних сил на чолі з Ю. Пілсудським встановив контроль над армією [8, с.470]. Була скорегована військова доктрина Польщі, яка діяла до 1935 р. На перше місце поставили вірогідну перспективу війни з СРСР, у зв'язку з чим розробили план “Схід” [1, s. 65].

Основні положення плану “Схід” передбачали ведення оборонної війни. У разі конфлікту з СРСР перед КОП поставили завдання забезпечити прикриття мобілізації, зосередження та розгортання оперативних військових частин. На основі КОП мали також сформувати підрозділи, які планували використати проти вторгнення з боку Німеччини [1, s.65].

Розбудова прикордонної служби вимагала професійної підготовки копівців. У Першій бригаді створили школу професійних підофіцерів піхоти в Острозі. На відкритті її 1 листопада 1926 р. був

присутній командир бригади [9, арк.413]. Комендант школи мав у своєму підпорядкуванні дружину і роту, яка складалася із двох взводів. Особовий склад дружини коменданта становив 4 офіцери, 17 підофіцерів та 18 рядових. 96 курсантів-прикордонників навчалися шість місяців [10, s.26]. У їх розпорядженні була така зброя: 4 пістолети, 37 дрібнокаліберних гвинтівок, 126 гвинтівок, 1 штик, 3 шаблі, 8 автоматів та 2 кулемети [1, s.27]. В усіх бригадах з кінця 1926 р. функціонували і школи непрофесійних підофіцерів.

15 січня 1927 р. почала підготовку професійних підофіцерів кавалерії школа у Невіркові. Навчання тривало для 48 майбутніх кавалеристів 8 місяців, а для 24 ковалів – 4 місяці. Комендант школи мав у своєму розпорядженні дружину, шкільний ескадрон та відділення підготовки ковалів [1, s.25]

З 31 березня 1927 р. у КОП було запроваджено власний орган безпеки – жандармерію. В її обов'язки входило: військово-поліцейський нагляд за відділами та окремими прикордонниками на оперативній території та у місцях розквартирування підрозділів КОП; взаємодія з військовою жандармерією у виконанні військово-поліцейських функцій щодо солдатів польського війська, співпраця з командирами окремих відділів КОП для утримання дисципліни та порядку; взаємодія з органами розвідки КОП та Військом Польським для політичної охорони кордону і його цілісності; участь в облавах; співпраця з прокуратурами та військовими судами [11, s.64].

Командир дивізіону жандармерії КОП підпорядковувався командувачеві КОП, а з питань професійно-поліцейських – шефові відділу жандармерії першого департаменту Міністерства військових справ. Він мав повноваження командира полку. Дружина командира складалася з трьох офіцерів. При кожній бригаді служив взвод жандармерії [11, s.66].

З травня 1927 р. розпочалася IV фаза розбудови КОП, яка тривала до грудня 1927 р. У цей період була запроваджена нова організаційна структура батальйонів КОП. Це полягало у зменшенні штатного складу службовців та організації навчальних рот. Так, батальйон тепер нараховував 25 офіцерів, 195 підофіцерів та 570 рядових [1, s.29]. Скорочення становило в середньому 20 осіб.

20 вересня 1927 р. віце-міністр військових справ генерал бригади К. Фабрицій видав наказ про організацію п'яти нових батальйонів КОП, якими підсилили п'ять бригад КОП [3, s.118]. Це були резервні батальйони КОП. При Першій бригаді сформували двадцять шостий резервний батальйон “Здолбунів” на базі 44 піхотного полку, що дислокувався у Рівному. До складу батальйону ввійшли штаб, три роти піхоти, взвод зв'язку та взвод кулеметників [1, s.31]. Особовий склад становив 22 офіцери, 164 підофіцери, 501 рядовий. Згідно з розпорядженням, офіцери та підофіцери поповнювали резервні батальйони частково з армії, а також з підрозділів КОП. Армія забезпечувала рядовими весняного набору 1904 та 1905 років народження [3, s.120] У цьому наказі особливо наголошувалося на необхідності обмежити набір русинів та білорусів. Вісімдесят відсотків солдатів резервного батальйону становили поляки. Проте копівцями-резервістами могли бути німці, чехи, євреї. Останні, зазвичай, поповнювали штат ремісників [3, s. 121]. Новосформовані батальйони не несли прикордонної служби. Вони стали мобільною ланкою КОП. У разі нападу Червоної армії їх мали швидко передислокувати на найбільш небезпечні ділянки кордону. Крім того, як зазначає сучасний польський дослідник Є. Прохвіч, резервні батальйони на цьому етапі мали проводити розвідку [1, s. 47].

26 грудня 1927 р. батальйон КОП II “Зурне” вийшов зі складу Першої бригади і був підпорядкований П'ятій бригаді [12, арк.128].

Отже, у грудні 1927 р. закінчився процес організації КОП, який тривав з осені 1924 р. До складу Першої бригади ввійшли: третій батальйон “Гоща”, четвертий батальйон “Дедеркали”, одинадцятий батальйон “Острог”, двадцять шостий резервний батальйон “Здолбунів”, третій ескадрон “Великі Дедеркали”, одинадцятий ескадрон “Мізоч”, школа професійних підофіцерів піхоти КОП в Острозі, школа непрофесійних підофіцерів бригади, перший взвод жандармерії. Очолював бригаду у цей період полковник Едвард Новак. Особовий склад її становив понад 3500 осіб.

Східний кордон Польщі на Волині тепер мав три лінії захисту. Перша була розміщена безпосереднього на кордоні у складі стражниць по 18 прикордонників у кожній. Друга – резерви

рот – взводи. Вони контролювали лінію кордону і прикордонну смугу. Третя лінія об'єднувала резерв батальйону – взвод кулеметників або навчальну роту у прикордонній зоні.

Ескадрони кавалерії перебували у підпорядкуванні батальйонів чи бригад і співпрацювали з їх резервами або виконували самостійні завдання.

1928 р. став для Корпусу роком удосконалення організаційних структур. Цей процес відбувався у трьох основних напрямках: запровадження нової структури резервних батальйонів, організації центрів навчання піонерських дружин (саперів та мінерів), формування навчального батальйону КОП у м. Осовець [1, s. 36].

Запроваджені організаційні зміни диктувалися концепцією Міністерства військових справ, яке тяжіло до уніфікації організаційно-навчальної системи відділів КОП та оперативних військ на випадок війни з метою їх швидкої інтеграції.

Ініціатором створення мінерських патрулів у КОП був генерал дивізії М. Норвід-Неудебауер. У листі до шефа Генерального штабу він вказував, що такі підрозділи будуть необхідні на випадок війни, особливо у її перші дні [3, s. 126]. Вони були сформовані при резервних батальйонах згідно з розпорядженням командувача КОП ген. див. Г. Мінкевича від 30 січня 1928 р. [3, s. 128]. У кожній бригаді КОП до 15 березня 1927 р. укомплектували навчальний центр піонерської дружини з одного офіцера сапера та підофіцерів саперів.

Як зазначалося вище, резервні батальйони були введені у вересні 1927 р. Тепер відбувалося удосконалення їх організаційної структури. Резервні батальйони доповнювалися дружиною піонерів та замість взводу кулеметників створювалася кулеметна рота.

Місцем розташування резервного батальйону Першої бригади стало село Житин Рівненського повіту. Командування очолив підполковник Е. Банашак [13, арк.19].

3 серпня 1928 р. у м. Осовець почав працювати Навчальний батальйон КОП, у штат якого ввійшли також 20 професійних підофіцерів школи професійних підофіцерів з Острога на Волині [10, s. 86]. 28 лютого 1930 р. цей Навчальний батальйон отримав назву Центральна підофіцерська школа Корпусу охорони прикордоння [10, s. 94].

Політика “твердої руки”, яку проводив Ю. Пілсудський, знайшла відображення у створенні так званого “уряду полковників” у квітні 1929 р. [8, с. 419]. Тепер офіцери, соратники Ю. Пілсудського, відігравали вирішальну роль у визначенні курсу Другої Речі Посполитої. Їх зусилля були спрямовані і на подальшу розбудову прикордонних військ.

7 травня 1929 р. досить не очікувано для військових КОП звільнили з посади командувача, генерала Г. Мінкевича. Військовий міністр 18 травня призначив командувачем КОП генерала бригади Станіслава Зосіка-Тессаро [1, s. 37]. Шостого липня він видав наказ під грифом “Таємно”, згідно з яким із 14 липня розпочиналися нові масштабні заходи у структурі КОП. Бригади отримали назви: “Гродно”, “Вільно”, “Новогрудек”, “Полісся”, “Волинь”, “Поділля”. Були утворенні полки “Глибочек”, “Воложин”, “Вілейка”, “Сувалки”, “Чортків”. Загальна кількість одиниць Корпусу становила шість бригад, п'ять полків, двадцять дев'ять батальйонів, двадцять ескадронів [1, s. 37].

23 липня 1929 р. Міністерство внутрішніх справ Польщі призначило нового командувача військами КОП на Волині. Ним став полковник Вінцент Новачинський.

Структура бригади “Волинь” у кінці 1929 р. виглядала так: три батальйони – IV “Малі Дедеркали”, XI “Острог”, III “Гоща”; три ескадрони – III “Великі Дедеркали”, IV “Невірків”, XI “Мізоч”; 26 резервний батальйон “Житин”; навчальний центр піонерської дружини; взвод жандармерії та пост розвідки № 8 у Рівному.

На північному сході Волині службу II батальйон КОП “Березне” і за кілька кілометрів від нього у фільварку “Зурне” ескадрон кавалерії КОП “Зурне”.

У середині 1929 р. зазнав структурних змін і дивізіон жандармерії. На Волині взвод жандармерії спочатку тимчасово перебував у Здолбунові, а потім його перекинули до Луцька. Постерунки жандармерії розквартирувалися у Дедеркалах, Острозі, Гощі, Житині [1, s.39].

Реформа у КОП стосувалася також служби розвідки. Згідно з новою структурою, розвідку очолив самостійний відділ під командуванням майора Е. Ласковського, який складався з відділів інформації, контрабанди, охорони військової таємниці. Інформаційні відділи були створені при

бригадах, у батальйонах служили офіцери розвідки. Постерунок розвідки №8 бригади “Волинь” надалі розташовувався у Рівному, йому підпорядковувалися офіцери розвідки при батальйонах КОП “Гоща” та “Острог” [1, s.40].

Отже, КОП, зазнавши кілька етапів розбудови з 1924 р. до кінця 1929 р., перестав бути лише структурою, здатною забезпечити стабільність на польсько-радянському кордоні. Його війська могли виконувати і функції оборони держави, особливо на початку ймовірної війни. КОП у Волинському воєводстві тісно співпрацював з воєводським управлінням, повітовими староствами прикордонних повітів, державною поліцією, органами місцевого самоврядування, польськими військовими та громадськими організаціями у виявленні та знешкодженні проявів національно-визвольного руху українців.

1. Prochwicz J. *Formacje Korpusu Ochrony Pogranicza w 1939 roku* / Wyd-wo Neriton. – Warszawa, 2003. – 457 s. 15. 2. Держархів Рівненської обл. Ф. 30. Ровенское поветовое староство. Оп. 18. Спр. 849. Инструкция о порядке передачи пограничной полицией граничных участков корпусу пограничной охраны. 1924 г., 11 арк. 3. Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939. Wybór dokumentów, wstęp Marek Jabłonowski, współpraca Jerzy Prochwicz / Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytet Warszawski. – Warszawa-Pułtusk, 2001. – ss. 784 + 24 s. materiały ikonograficzne. 4. Życie Wołynia. – 1925. – № 3. 5 Straz państwowa. –1935. – № 9.6. Держархів Волинської обл. Ф. 46 Волинское воеводское управление, г. Луцк. Отдел безопасности. 1921–1939. Оп. 9. Спр. 260. Приказ Министерства Внутренних дел по охране пограничных зон. 26 марта 1925 г. – 25 марта 1925 г., 8 арк. 7. Держархів Рівненської обл. Ф. 33. Прокуратура Ровенского окружного суда. Оп.4. Спр. 25. Отчеты и рапорты Волинского воеводского управления, командования первой бригады корпуса пограничной охраны и др. об общественно-политическом состоянии на территории воеводства. 4 травня 1927 р. – 12 липня 1927 р., 328 арк. 8. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 752+8 кол. мап. 9. Держархів Рівненської обл. Ф. 33. Прокуратура Ровенского окружного суда. Оп. 4. Спр. 21. Отчеты и рапорты Волинского воеводского управления, командования бригады корпуса пограничной охраны и др. 01.06.1926 – 29.12.1926. 576 арк. 10. Szczepański K. *Generalna Szkoła Korpusu Ochrony Pogranicza. Korpus Ochrony Pogranicza // Materiały z konferencji Naukowej pod redakcją dr. Jerzego Prochwicza.* – Kętrzyn: Centrum Szkolenia straży granicznej, 2005. – S. 85 – 98. 11. Jaroszuik E. *Dywizjon żandarmerii Korpusu Ochrony Pogranicza. Korpus Ochrony Pogranicza // Materiały z konferencji Naukowej pod redakcją dr. Jerzego Prochwicza.* – Kętrzyn: Centrum Szkolenia straży granicznej, 2005. – S. 63 – 67. 12. Держархів Рівненської обл. Ф. 33. Прокуратура Ровенского окружного суда. Оп. 4. Спр. 26. Отчеты и рапорты Волинского воеводского управления, командования первой бригады корпуса пограничной охраны и др. об общественно-политическом состоянии на территории воеводства. 13 июля 1927г. – 27 августа 1927 г. к. л. 215. 13. Держархів Рівненської обл. Ф. 45. Корпус пограничной охраны батальйон “Житынь” (1927-1939 рр.). Оп. 2. Спр. 1. Приказы Министерства внутренних дел по личному составу и другим вопросам. 27 июня 1929 г.- 7 ноября 1929 г., 24 арк.